

Utrikesutskottets yttrande

1981/82: 2 y

om säkerhets- och försvarspolitiken (prop. 1981/82:102)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har genom beslut den 16 mars 1982 hemställt att utrikesutskottet yttrar sig över vad som i proposition 1981/82: 102 anförs om säkerhetspolitiken.

De delar av propositionen som här ifrågakommer är dels statsministerns avsnitt Säkerhetspolitiken och totalförsvaret, dels föredragandeavsnittet i bilaga 1 till propositionen rörande den internationella utvecklingen och inriktningen av säkerhetspolitiken.

Propositionen (s. 3–8; bil. 1, s. 15–23)

Statsministern konstaterar inledningsvis att det internationella klimatet sedan föregående försvarsbeslut präglats av tilltagande spänning och osäkerhet. Avspänningsprocessen mellan supermakterna har avstannat. Kapprustningen mellan maktblocken fortsätter i uppdriven takt. Samtidigt har den ekonomiska krisen fördjupats och följts av stagnerande ekonomi. Osäkerhet, pessimism och tvivel om en fredlig utveckling har vuxit fram hos många. Medan slutsatsen för någån del blivit krav på ökade rustningar, samlas andra åter kring nedrustningsparoller i protest mot krigets vanvett.

Det är mot denna bakgrund försvarskommittén haft att nå bred samling kring inriktningen av Sveriges säkerhetspolitik och totalförsvarets fortsatta utveckling fram till nästa försvarsbeslut år 1987. Den internationella utvecklingen gör det inte möjligt att sänka kraven på vår samlade försvarsförmåga. Samtidigt sätter de samhällsekonomiska förutsättningarna och kravet på återhållsamhet inom den offentliga sektorn gränser för de resurser som kan tilldelas försvaret, heter det i statsministerns anförande. Det är därför tillfredsställande att en bred politisk enighet har kunnat uppnås i försvarskommittén i de grundläggande frågorna, säger statsministern vidare.

”Sveriges säkerhetspolitik, liksom andra länders, syftar till att bevara landets oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna

värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling". Så formulerades målet för vår säkerhetspolitik i 1968 års försvarsbeslut. Det har därefter bekräftats i de följande försvarsbesluten.

Säkerhetspolitiken syftar till att hindra att Sverige dras in i internationella konflikter och till att värna våra demokratiska friheter och rättigheter i en oberoende stat. Den syftar vidare till att lindra verkningarna i vårt land av kriser och krig i andra delar av världen. Säkerhetspolitiken har också det långsiktiga målet att i samarbete med andra länder bidra till en fredlig utveckling i världen, till minskade rustningar, till utjämning av motsättningar och till större förståelse och mer jämlika förhållanden. Den skall vidare verka för internationell solidaritet och för en värld där även små stater kan hävda sina intressen.

I dessa syften bör vår säkerhetspolitik alljämt formas genom samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitikerna, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitikerna. Säkerhetspolitiken arbetar således med olika medel och i olika tidsperspektiv. Dess olika delar måste anpassas till varandra i ett samspel. Vilken tonvikt som läggs vid skilda säkerhetspolitiska medel är därför inte en gång för alla givet utan måste bestämmas med hänsyn till rådande förhållanden.

I propositionen lämnas fortsättningsvis en redogörelse för de krav den sålunda beskrivna säkerhetspolitiken ställer på vår utrikespolitik och försvarspolitik. Alliansfrihet syftande till neutralitet i händelse av krig, strävan efter social och ekonomisk rättvisa i världen, politisk avspänning, militär nedrustning och omfattande och förtroendefullt samarbete över gränserna, liksom medverkan i och stöd för FN:s arbete, nämns som viktiga delar i den svenska utrikespolitiken.

Sveriges alliansfria politik, stödd på ett efter våra förhållanden starkt totalförsvar, utgör en viktig del av det nordiska säkerhetspolitiska mönstret. Detta har medverkat till att läget i Norden sedan lång tid tillbaka kännetecknas av hög stabilitet och fredlig utveckling. Det ligger även i omvärldens intresse att denna Sveriges alliansfria politik fullföljs.

Omvärlden måste vara övertygad om att Sverige i händelse av krig är berett att fullfölja den deklarerade politiken. Försvaret skall ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att det avhåller från angrepp eller hot om angrepp. För att det svenska territoriets integritet skall bli respekterat i fred och under neutralitet krävs att vi har förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar, heter det vidare i statsministerns anförande.

Utskottet

De senaste årens internationella utveckling har präglats av kriser och tilltagande spänning mellan de båda supermakterna. Stormakternas rustningar fortsätter, såväl vad gäller konventionella vapen som kärnvapen.

Träffsäkerheten och effektiviteten hos stormakternas kärnvapenbärare höjs fortlöpande. Det nordiska områdets strategiska betydelse har ökat.

I propositionens avsnitt om den internationella utvecklingen lämnas en starkt koncentrerad redogörelse för några av de händelser som givit dagsbilden av den internationella situationen särskild dramatik och som bidragit till att få varje framtidsbedömning att framstå som osäker.

Det förtjänar enligt utskottets mening emellertid framhållas att det internationella läget i olika avseenden undergick en försämring redan under 1970-talets sista år. Försvarskommittén uttryckte dock i sitt första delbetänkande (SOU 1979:42) en förmodan att avspänningsprocessen, trots växlingar i klimatet mellan supermakterna, på lång sikt kommer att fortsätta därför att detta ligger i bådas intresse.

Regeringen gör även i den föreliggande propositionen bedömningen att supermakternas gemensamma intresse av att undvika en öppen konfrontation med varandra är så starkt att strävan att begränsa spänningen dem emellan även fortsättningsvis torde komma att utgöra ett viktigt inslag i supermaktsrelationerna.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att den svenska säkerhetspolitiken och dess utformning så långt det är möjligt bedöms mot bakgrund av det långsiktiga och av många skilda faktorer sammansatta perspektiv som försvarskommittén i sina delbetänkanden sökt anlägga.

Som regeringen konstaterar i propositionen är den spänning och osäkerhet som präglar det internationella klimatet ett resultat både av olösta politiska och ekonomiska konflikter runt om i världen och av speciella utvecklingar inom vapentechnologin, som driver på kapprustningen och hotar att undergräva det sätt på vilket avskräckningsbalansen hittills fungerat.

Det är i denna situation av en mångfald olikartade hot och möjliga konfliktsituationer som den svenska säkerhetspolitiken med sina skilda medel har att verka.

Grundläggande för vår säkerhetspolitik är självfallet alliansfriheten och det stöd den får i ett efter våra förhållanden starkt försvar. Utrikespolitiken måste bedrivas så att den inte leder till vare sig misstro eller förväntningar hos någon av stormakterna. Allra minst får den ge stormakterna någon grund för misstankar att svenskt territorium kan ställas till annan makts förfogande och bilda utgångsbas för angrepp. Internationella bindningar, vilka gör det omöjligt för oss att iaktta neutralitet, kan inte godtas.

Totalförsvarets främsta uppgift är att genom sin styrka, sammansättning och beredskap avhålla främmande makter från angrepp eller hot om angrepp. Genom denna fredsbevarande förmåga ger totalförsvaret det önskade stödet åt vår neutralitetspolitik.

Därtill måste vårt försvar redan i fredstid ha möjlighet att upptäcka och avvisa avsiktliga och oavsiktliga kränkningar av vårt territoriums integritet.

Det alltmer omfattande ekonomiska samarbetet mellan världens länder leder till ett ömsesidigt beroende som i grunden och på lång sikt bör verka befrämjande för internationell fred och avspänning.

Samtidigt innebär detta internationella beroende att konflikter och aktioner som inte är riktade mot vårt land likväl kan drabba vår försörjning. Detta ställer särskilda krav på vår beredskap.

Utskottet konstaterar att vi, trots de många genomgripande förändringar som ägt rum i världens politiska struktur under de senaste årtiondena, fortfarande lever i en värld som säkerhetspolitiskt präglas av öst–västperspektivet.

För små länder som Sverige finns det anledning att med viss oro se på den tendens som nu gör sig gällande hos supermakterna att betrakta de talrika lokala motsättningarna och konflikterna i tredje världen främst i ljuset av sin egen rivalitet. Öst–västperspektivet kan inte erbjuda någon tillräcklig förklaring eller acceptabel lösning på konflikter i tredje världen.

Utskottet delar regeringens bedömning att en varaktig fred förutsätter respekt för nationernas självbestämmande, politisk avspänning, militär nedrustning samt social och ekonomisk rättvisa.

Sverige har på olika sätt möjlighet och tillfälle att bedriva en aktiv politik på dessa områden och främja en fredlig utveckling i världen.

För vår säkerhetspolitik spelar av naturliga skäl Norden och Europa en särskild roll. Det nordiska säkerhetspolitiska mönstret utgör en stabiliserande faktor i vår del av världen.

Som alliansfri stat kan vi tillsammans med andra neutrala och alliansfria länder spela en roll för att främja freden. Den omfattande kärnvapenuppladdningen i vår egen världsdelen inger självfallet särskild oro. Det är därför naturligt att Sveriges nedrustningssträvanden inte minst tar sikte på den europeiska situationen. Sverige verkar sålunda i den europeiska konferensen om säkerhet och samarbete (ESK) för sammankallande av en europeisk nedrustningskonferens och är berett stå som värd för en sådan. Det är också mot den europeiska bakgrunden regeringen i kontakt med övriga nordiska regeringar undersöker om det finns en gemensam grund i våra länder för att skapa en kärnvapenfri zon i Norden som ett led i arbetet på ett kärnvapenfritt Europa.

Kravet på nedrustning måste i första hand riktas mot de båda supermakterna. De små länderna har emellertid en viktig uppgift när det gäller att med stöd av en framväxande fredsopinion ge tyngd åt detta krav inom och utom de internationella förhandlingar som i olika fora förs i säkerhets- och nedrustningsfrågor.

För det internationella samarbetet mellan självständiga och jämbördiga stater spelar självfallet FN en central roll. FN bör förbli en hörnsten i den svenska utrikespolitiken. Sverige bör också genom FN och i direkt samarbete med utvecklingsländerna fortsätta att verka för internationell solidaritet genom ett omfattande utvecklingsbistånd och medverkan i arbetet på

att upprätta en rättvisare ekonomisk världsordning. Stora ekonomiska orättvisor inom och mellan länderna hotar i längden fred och säkerhet.

Utrikesutskottet vill sammanfattningsvis anföra att det i allt väsentligt delar den syn på säkerhetspolitikens uppgifter och totalförsvarets utformning som kommer till uttryck i propositionen.

Stockholm den 15 april 1982

På utrikesutskottets vägnar
ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Linnea Hörlén (fp), Olle Göransson (s), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Rune Ångström (fp), Axel Andersson (s), Maj-Lis Löow (s) och Carl Bildt (m).

